

18. ԳԱՌՆԻԿ—ԱՂՊԵՐ

Կըլնի շիլնի մի մարդ, մի կնիկ. սրանք ունենում են էրկու էրեխա: Համա էս էրեխեքը աղաքվա կնկանից են ըլնում. ընդուր հմար էլ էս եդի կնիկը դրանց ըսկի օր չէր տալի: Ասենք կնիկը շատ էր զոռում մարդին, որ էդ էրեխեքանցը տանի մի դհով կորցնի, համա մարդը չէր լսում:

Մի օր էլ, աշունքը¹, մարդը սերմի ցորենը հազրում ա, որ առավոտը տանի արտը՝ ցանի: Կնիկ դու կնիկ, գշերը վե կաց, սերմացու ցորենը աղանձա, էլ եդ լցրա ջվալը, որ մարդը տանի ցանի՝ դուա չդա:

Մարդը առավոտը թեզ վեր ա կենում, սելը լծում, սերմացուն դնում վրեն, էթում արտը ցանում, եդ գալի. խեղճը ինչ ա իմանում կնկա սատանությունը՝ ինքը բեխաբար:

Անց ա կենում մի ամիս, էրկու ամիս՝ խալխի արտերը կանանչում ա, էս մարդինը՝ չէ:

— Ա՛յ կնիկ,— կասի,— բաս էս ոնց պտի անենք. խալխի ցորենները կանանչել ա, դեռ մի թզաչանք էլ գեննիցը բանձրացե՝ մեռոնքը ըսկի ծկթել էլ չեն. էս ի՞նչ բաս պտի ըլնի:

Կնիկը կասի.— Ա՛յ մարդ. ես դրա դեղը գիտամ, թե արիր՝ իմաց կաց ցորենդ կկանանչի. թե չէ՝ հո չէ, էս տարի անհաց

¹ Տպագիր տեքստում՝ աշունքին, ուղղումը բանահավաքինն է (Մ. Կ.):

կմնանք: Տար էդ էրկու էրեխիդ՝ մինը արտի էս գլխին մորթա, մինը՝ էն, տես ո՞նց ա կանանչում. թե չկանանչի՝ ես տամ:

Մարդը կասի.— Ա՛յ քյաֆուր, ա՛յ անաստոծ, ես ո՞նց կղմըշեմ իմ աղիդ բալեքը տանեմ մորթոտեմ, որ ինչ ա՝ արտս պտի կանանչի: Զըհանդամի՛ն կանանչի, սե խավարի՛ն. որդկերանցիցս ձեռը վեր ունեմ, թե պտի ցորենս կանանչի՞:

— Դու գիտաս, ա՛յ մարդ, ես մի բան էր ասեցի: սրանից դենը քեֆը քունն ա, ի՛նչ կուզես արա՛. կուզես մորթա՛, կուզես չէ՛. դո՛ւ անհաց կմնաս, ի՛նձ ինչ:

Խեղճ մարդը մնացել էր էրկու կրակի միջին. էրեխեքանցը տաներ մորթե՛ր՝ ձեռը չէր զորում. չմորթե՛ր՝ ի՞նչ աներ, պտի սոված մեռնեին: Վերջը միտք արեց, որ շտապանի. հենց տանի շուր, ընդհ բաց թողա, գա. ի՞նչ կըլնեն՝ կըլնեն:

Հտենց էլ անում ա: Մի օր վեր ա ունում էրեխեքանցը, հեննեն տանում շուր:

Ասում ա.— Ա՛յ որդիք, դուք ըտե կացեք, ես հրես գալիս եմ: Ասում ա ու ինքը մի ուրիշ ճամփով եդ գալի տուն, նրանց թողում ընդհ:

Քիր ու աղպեր մնում են մտիկ անելոն, թե էս ա՝ որդե որ ա իրանց հերը կզա: Մնում են մի սհաթ, էրկու սհաթ՝ տենում են ո՞նչ հեր կա, ո՞նչ զադ: Քիրը աղպորիցը մի պուճուր մենծ ա ըլնում. գլխի ա ընկնում, որ հերը բերել ա իրանց ըստե բաց թողե, ինքը գնացե տուն: Աղպորը վեր ա ունում, մի ճամփա բռնում, էթում:

Քիր ու աղպեր սոված, ծարավ մի քանի օր իրար վրա ճամփա են էթում: Ճամփեքին էլ, որ ասես, առու, դադ չի ռաստ գալի, որ մի պուճուր ջուր էլ ա խմեն՝ ծարավու խեղճերը պատում ին: Քիրը ասենք մենծ էր, ոնց որ ըլներ էլի կդիմանար, համա աղպերը չէր կարում դիմանա. ծարավու խեղճ աղպոր բերանը պապանձվել էր:

Գալիս են գալի, շատն ու քիչը աստոծ գիտա, աղպերը տենում ա ճամփին մի կովի պճղի տեղ՝ լիքը ջուր:

— Քո՛ւրիկ,— ասում ա,— էս պճղիցը մի քիչ ջուր չխմե՛մ. ախա՛ր ես ծարավ մեռա, է՛:

— Զէ՛, չէ՛, չէ՛, ա՛ղպեր ջան, մի՛ խմի, կով կգառնաս: Մի քիչ էլ կա՛ց, էս ա որդե որ ա աղբուր ռաստ կզա՛ կխմես:

Մի քիչ գալիս են, գալի, աղպերը տենում ա մի ուղտի ոտի տեղ, մեջը լիքը ջուր: Ուզում ա խմի, քիբը չի թողում, ասում ա.— Ուղտ կդառնաս:

Մի քիչ էլ գալիս են, տենում են մի ձիու ոտի տեղ՝ լիքը ջուր ա: Աղպերն էլի ուզում ա խմի, քիբը էլի չի թողում, ասում ա.— Զի կդառնաս:

Մա'խլաս, ըսենց աղպերը որդե մի պուտ ջուր ա տենում, ուզում ա խմի՝ քիբը չի թողում:

Վերջը որ աղպոր ճարը կտրվում ա, ծարավու թուք ու մուքը կպչում, քվորիցը թաքուն մի գառան ոտի տեղից ջուր ա խմում, ըլնում մի սիրուն, նաշխուն գառ: Քիբը եդ ա թամաշ անում, տենում ի'նչ՝ աղպերը մի սիպտակ գառն ա դառն՝ եննուցը վազում. շատ ա լաց ըլնում, մըխկտում, համա էլ որդե՝ բանը բանից անց էր կացե:

Ըսենց սուված, ծարավ գալիս են գալի, շատ ու քիչն աստոծ գիտա, տենում են ճամփին մի աղբուր, կողքին էլ մի եքա շինարի ծառ: Էս աղբուրում մի կուշտ ջուր են խմում, ծարավները կոտրում. եննա քիբը նի'լնում ա էդ շինարու գլուխը, Գառնիկ-աղպերն էլ շինարու տակին արածում ա:

Էդ իրիկունը, թագավորի նոքարները ձիանիքը բերում են էդ աղբուրը ջրելու: Ի'նչ անում են շեն անում՝ ձիանիքը ջուր շեն խմում: Դու մի ասի՝ աղջկա շողքը ընկնում ա աղբրի մեջը՝ ձիանիքը հուշտ են ըլնում, ջուր շեն խմում:

Թագավորի նոքարները դե'սն են մտիկ անում, դե'նն են մտիկ անում, տենում են զադ չկա. մըն էլ որ գլխները շեն բանձրացնում, շինարուն մտիկ տալի, տենում են ի'նչ՝ մի սիրուն, նաշխուն զադ ընդե ֆըրֆըրահար ա գալի. ձեն են տալի.— Ինս ես, շինս ես, շանավար ես՝ վեր արի, տե'նանք:

Աղջիկը վի չի գալի:

Թագավորի նոքարները էթում են թագավորին իմաց անում, թե.— Թագավորն ապրած կենա, ձիանիքը տարանք աղբուրը ջրելու, ջուր չխմեցին՝ հուշտ ին ըլնում: Վերև մտիկ տվինք, տեհանք մի հրեշտակի նման սիրուն զադ շինարու վրեն. ինչքամ ձեն տվինք՝ վի չէկավ: Զինարու տակին էլ մի սիպտակ, նաշխուն գառն էր արածում:

Թագավորը հրամայում ա, որ էթան, ո'նց որ ընի, ծառիցը վե բերեն, բերեն իրա կուշտը: Էթում են, ինչքամ կանչում են. «Ինս ես, ջինս ես, ջանավար ես, վե'ր արի», աղջիկը վե չի գալի:

Ասում են.— Զրհանդամը գյուռ, վե չի գալի. էս նաշխուն գառն էլ ա տա'նենք Թագավորին:

Գառը որ աղաք են անում տանեն՝ էն սհաթը աղջիկը ծառիցը իրան վեր ա քցում: Տենում են ի'նչ՝ մի նաշխուն, ակն ու արեգակ, հուրի-մալաք աղջիկ. էնքա'մ սիրուն, էնչա'մ սիրուն, էնքա'մ սիրուն, որ շուտես, շխմես, հենց նրա գյուլ-ջամալին Թամաշ անես: Նոր վեր են ունում էրկսին էլ՝ տանում Թագավորի կուշտը:

Թագավորը հարցնում ա.— Ի'նչ աղջիկ ես. մեն-մենակ էս դհերանք ի'նչ ես շինում:

Նոր աղջիկը նաղլ ա անում, ոնց որ ես ձեզ նաղլ արի:

Թագավորն էլ զաթի աղապ՝ բերում ա սրա հեննա՝ պսակվում, օխտն օր, օխտը գշեր հարսանիք անում:

Թագավորի պալատումը մի պառավ կնիկ կար, որ նրա աղաքին քոճություն էր անում: Հարսանքից եղը, մի օր Թագավորիցը իղին ա ուզում, ասում ա. «Տանեմ խանըմիս ծովումը լեղացենեմ՝ էլի բերեմ»: Վեր ա ունում տանում. գառն էլ եննուցը վազ տալեն դալիս ա: Պառավը աղջկա շորերը հանում ա, որ լեղացնի՝ բռթում ա քցում ծովը:

Բա՛ դու հմի արի տես, պառավը ինչ անում ա չի անում՝ գառանը չի կարում՝ ծովի ղրաղիցը տուն բերի՝: Մովի էս գլխիցը բըղըղալեն էթում ա էն գլուխը, էն գլխիցը գալիս էս գլուխը: Նոր ի'նչ հալով, զոռով, գյուշով, ծեծելուն գառին քշում ա ընդիան՝ բերում:

Ջաղուքյար պառավը Թագավորի կնկա շորերը վեր ա ունում տանում իրանց տունը. ինքը մի դարձրվորած, սե աղջիկ ա ունենում. նրա շորերը սրան ա հագցնում՝ տանում Թագավորի պալատը. ասում ա.— Թագավորն ապրած կենա, հրես խանըմիս լեղացրի, բերի:

Թագավորն էլ չի իմանում, որ իրա կնիկը չի:

Անց ա կենում մի օր, էրկու օր, էս պառավի աղջիկը դաստա-հիվանդ ա տալի՝ պառկում:

¹ Տպագիր տեքստում՝ վրա, ուղղումը բանահավաքին է (Մ. Կ.):

Թագավորը հարցնում ա.— Ա՛յ կնիկ, սիրտդ ի՞նչ ա ուզում, բերիւ տամ:

— Ըսկի զադ չէ՛. էն գառան մսիցը որ մի քանի թիքա ըլնե՛ր՝ կուտեի,— ասում ա պառավի աղջիկը:

— Բա՛ ասում ես քու հալալ աղպերն ա. հմի ղըմիշըդ ո՞նց ա գալի, որ ուզում ես մորթիլ տաս:

— Ի՞նչ անեմ, իմ ջանիցը հո՛ ազիզ լի. շատ էլ հալալ աղպերս ա, որ սիրտս նրա միսն ա ուզո՞ւմ:

Ասենք պառավի աղջիկը Թագավորին շատ էր դուռում, որ գառին մորթիլ տա, համա Թագավորի հենց իրա ղըմիշը չէ՛ր գալի, որ էնթավուր նաշխուն, սիրուն գառին մորթի. իլլաքիմ որ գիտար՝ կնկա հալալ աղպերն ա:

Գառնիկ-աղպերը ըստե մնա՝ գանք խաբար տանք սրա քվո՛րիցը՝

Պառավը որ նրան քցում ա ծովը՝ էն սհաթը մի Սիպտակ ձուկը վրա ա հասնում, կուլ տալի: Զկան փորոմը որ իմանում ա, իրա Գառն-աղպորը ուզում են մորթի՝ ամեն օր, գշերվա ժամերի վախտին, որ ժամհարը ժամը տալիս ա ըլնում՝ ծովի միջիցը ձեն ա տալի. «Ժամհա՛ր, դու քու ժամը սիրես, Թագավորին կասես»՝ իմ Գառնիկ-աղպորը սուրը չքաշի:

Ըսենց իրեք հետ, ժամհարը գշերվա ժամը տալիս լսում ա. «Ժամհա՛ր, դու քու ժամը սիրես, Թագավորին կասես»՝ իմ Գառնիկ-աղպորը սուրը չքաշի:

Ժամհարը մնում ա զարմացած, թե էս ի՞նչ ձեն պտի ըլնի՝ վեր ա կենում էթում Թագավորին նաղլ անում:

— Թագավորն ապրած կենա,— ասում ա,— ըս էլ իրեք հետ, գշերվա ժամը տալիս՝ ծովի միջիցը մի ձեն եմ լսում. «Ժամհա՛ր, դու քու ժամը կսիրես, Թագավորին կասես»՝ իմ Գառնիկ-աղպորը սուրը չքաշի: Զեմ գիտա, էս ի՞նչ բաս ա:

— Կա՛վ,— ասում ա Թագավորը,— էգուց գշերվա ժամը տալիս արի՛ ինձ էլ իմաց տու՝ զամ տենամ էդ ի՞նչ ձեն ա:

Ժամհարը գշերվա ժամը տալու վախտին, գալիս ա Թագավորին կանչում: Թագավորը ժամհարի հեննա գալիս ա ժամը. հենց որ ժամհարը ժամը տալիս ա թե չէ, լսում ա՝ ղորթ որ մինը ձեն ա

տալի. «Ժամհա՛ր, դու քու ժամը կսիրես, Թագավորին կասես՝ իմ Գառնիկ-աղպորը սուրը չքաշի»:

Առավոտը որ կլիսանա, Թագավորը կհրամայի, որ իրա երկրումը ինչքամ թոռչի կա՝ հավաքվեն ծովի դրաղը թոռ քցեն: Ինչքամ թոռչի կային՝ հավաքվում են, ծովը թոռ քցում. քցում են քցում՝ դուռ ա դալի մի Սիպտակ ձուկ: Ձկան փորը ճղիլ ա տալի, տենում ի՞նչ՝ իրա կնիկը ձկան փորումը:

Գառը քվորը որ տենում ա թե չէ՝ էն սհաթը ճանանում ա. վազում ա փաթթվում ճտովը: Փաթթվելու բաշտան՝ Գառը էլ եղիսան ա դառնում¹:

Թագավորը կնկանը վեր ա ունում տանում իրա պալատը: Էն շադուքյար պառավին ու նրա աղջկանն էլ կապիլ ա տալի դաթրի պոչիցը, որ տանի սա՛րուվ, քա՛րուվ, քո՛լով վե քցի, թիճա-թիճա անի՝ մենծ թիքեն անկաշը բերի:

Նրանք հասան իրա՛նց մուրաղին, դուք էլ հասնեք ձե՛ր մուրաղին:

¹ Տպագիր տեքստում՝ ըլնում, ուղղումը բանահավաքինն է (Մ. Կ.):

